

alaprajz

Három kontextus

Hattyúk a Mondego folyón

Könyvtár a pályaudvaron

Kör körön

Téma: víz

Gyógyépítészet és pedagógia

Volt egyszer egy kemence

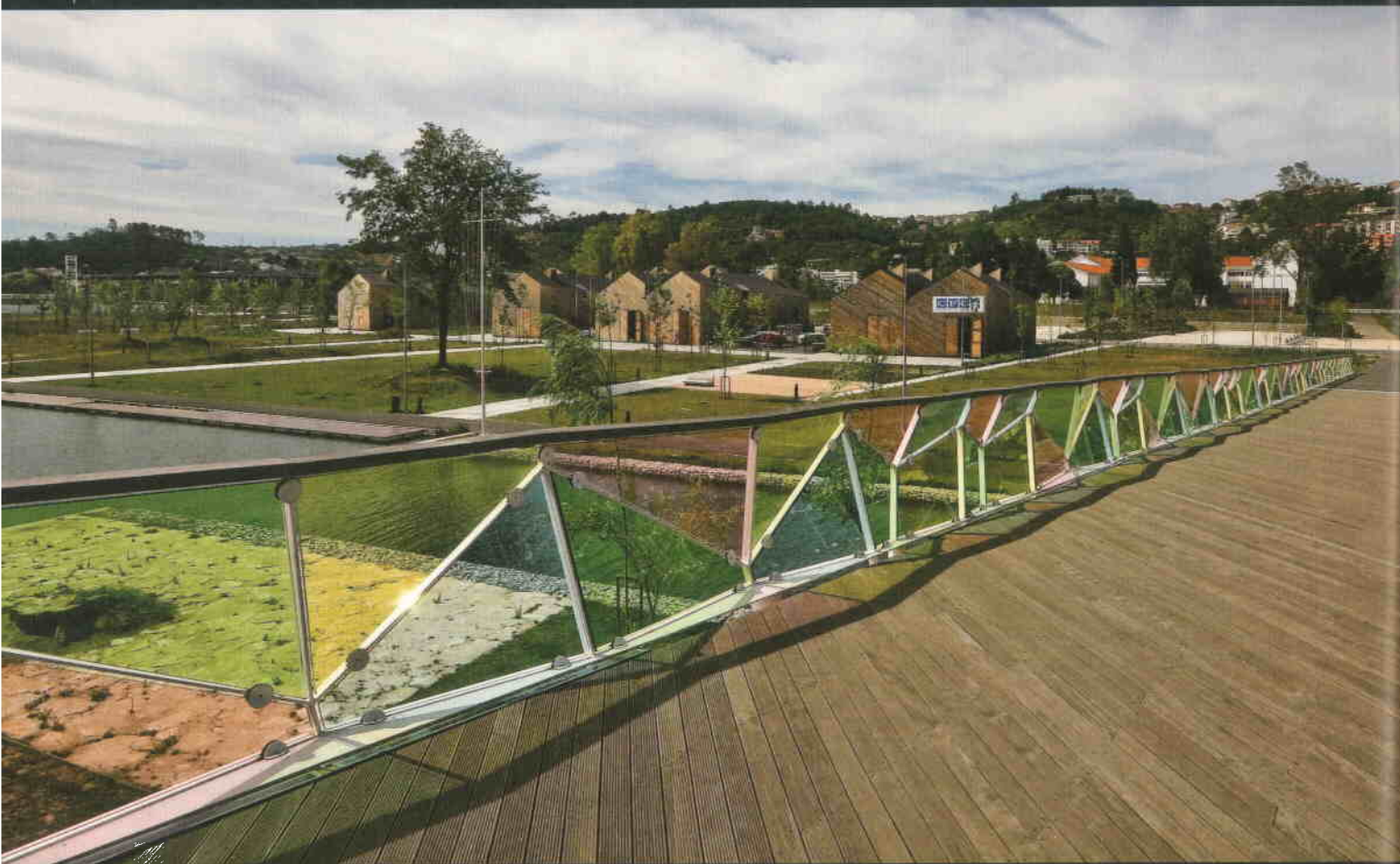
Mindent szabad, csak jó legyen

3

16. évfolyam
2009. május–június
Ára: 845 Ft
HU ISSN 1417-6939

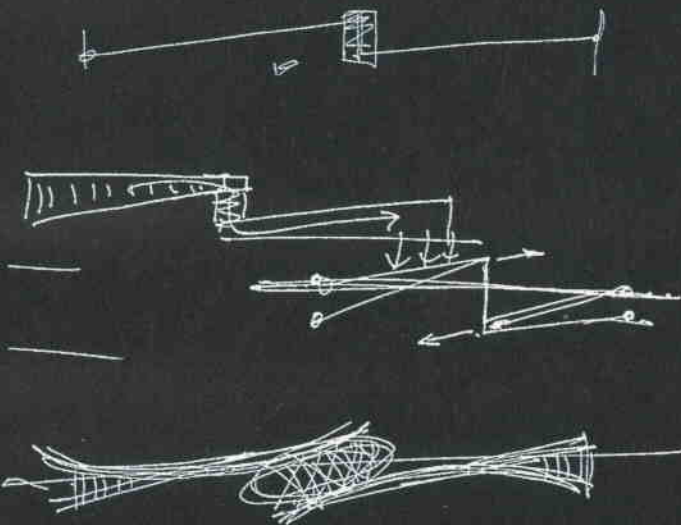

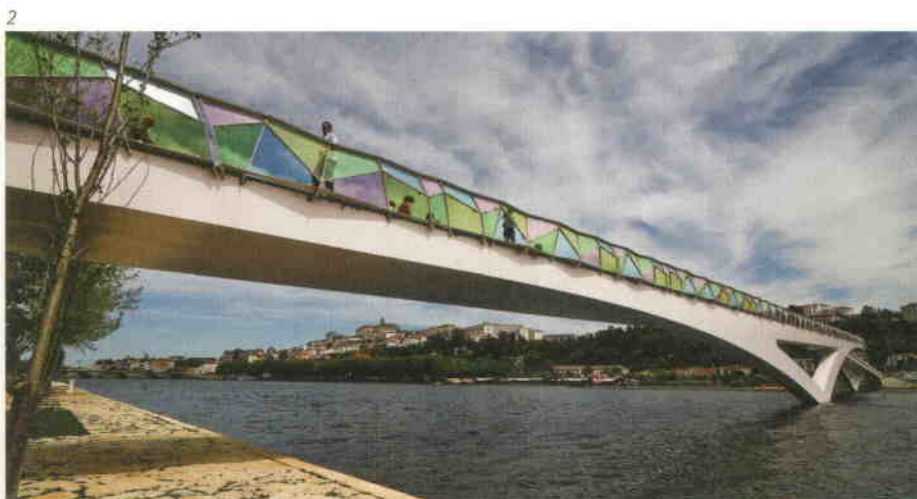
Hattyúk a Mondego folyón

Nagyvonalú folyóparti fejlesztések Coimbrában

Katona Vilmos, Vukosavljev Zorán PhD

Egy régi történet szerint IV. Alfonso portugál király fiát, Pedrót arra kényszerítette, hogy feleségül vegye a navarrai hercegnőt, Constanzát, holott Pedro a galíciai Inêst, a nemes Castro család leányát szerette. Constanza hamarosan meghalt, míg a fiatal Pedro Coimbrába utazott, hogy Inêsszel legyen. A király, veszélyben érezve a portugál trónt, megölette Inêst a coimbrai Quinta das Lágrimas palotában. Miután Pedro trónra került, Inêst királynőként tiszteltette országában. Rendeletben meghagyta, hogy Alcobaçában temessék el őket egymással szemközt, hogy az Utolsó Ítélet napján feltámadva egymást pillantsák meg elsőként.

Híd

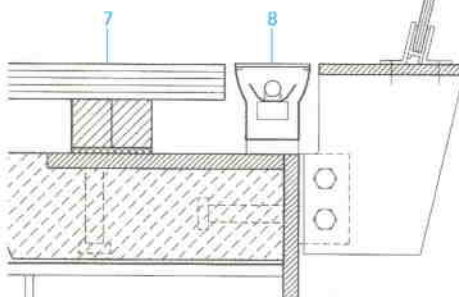
Pedro és Inês neve ma egy hídban él tovább. A Coimbrát átszelő Mondego partján sétálva, a hegyre épült várostól távolodunk. Csak a parti szél, a heves nap és néhány színfolt kísér. Távolodva az emlékek olyan szilárdokká válnak, mint az üveg, és minden lépéssel újabb darabok törnek le az egészből. A kristályos emlékezet útján járunk. „Ahogy a hídra lépek, az olyan fényekben fürdik, amelyek mellett a legnagyobb portugál barokk templom is kissé szerénynek mutatkozna.” – nyilatkozik Cecil Balmond² saját hídjáról az angol sajtóban.³ A híd valóban ilyen. Titka kettős: geometriája és színei. Színei csak a korlátként szolgáló üveg mellvédben mutatkoznak meg, míg geometriája minden hivatkozástól mentes, csupasz szerkezet.

Hogy valamelyest megértsük a messziről szerénynek mutatkozó mérnöki építmény génuszát, távolról kell közelítenünk. A Coimbra óvárosától keletre elterülő Verde do Mondego park két partját egy karcsú, két-két parabolaívre emlékeztető hajlatokkal tagolt gyalogos átkelő köti össze. Ahogy lassan közeledünk, a korábban kiegyensúlyozottnak tűnő sziluettben enyhe ingatagságra leszünk figyelmesek. Gyorsuló léptekkel haladva előttünk az előbbi ingatagság fokozódik, és odáig jut, hogy közvetlen közelébe érve úgy tűnik, a híd két oldala kettévált, és nincs mi összekösse őket.

A dráma ezen pillanatában, hogy utána járjunk mi történik valójában, széles, kőburkolatos lépcsőn jutunk fel a „fedélzetre”. „Meg akartuk törni a hidak hagyományosan egyenes látványvonalát, hogy olyan szerkezetet hozzunk létre, ami felkelti a felfedezés vágyát, és kérdéssé teszi a bevett gyakorlatot és módszereket.”⁴ A cél eszközre talált. A híd a Mondego két partjáról valóban két, egymástól kitérő tengelyben indul. Építése közben úgy tűnhetett, hogy a két útvonal nem fog egymással találkozni. Mi köti őket mégis össze? Egy érzelmes hajlat. A két hidpart egymást látszólag soha el nem érő tengelye középen

1. Úton a Clubes Nauticos csónakházai felé
2. Könnyedén ívelő vonások a folyó felett
3. Kristályos szerkezet és faburkolat találkozása
4. Mellvéd és padozat csatlakozási részletrajza

1. 140/50 fa kapaszkodó 60/10 mm-es csavarozott laposacéllal rögzítve
2. 60/10 mm-es laposacél
3. 2x6mm ill. 2x8mm ESG elemekből szerelt VSG üveglemez (teljes kiterjedésükben függesztve), közöttük színes PVB-fólia
4. Távtartó EPDM
5. Ø 60/4 mm üvegtartó nemesacél 60/10 mm-es csavarozott laposacéllal rögzítve, festett fehér
6. Ø 60/4 mm üvegtartó nemesacél 60/10 mm-es forrasztott laposacéllal rögzítve, festett fehér
7. 35 mm vtg. fa padozatburkolat fa alátétszerkezeten
8. Világítóttest üveg védőtető alatt

Építész: Cecil Balmond

Építető: Afa Consultores De Engenharia Lda

Tervező:

António Adão-da-Fonseca

Szerkezettervek:

Renato Bastos

Kivitelező: AFAssociados

Fotó: iz.architects¹

egy láthatatlan vonzerő hatására mégis összekapcsolódik. Erdemes ennek okán gondolkoznunk, miközben a hídon járunk és elérkezünk a kapcsolódás helyéhez. Eme vonzódás, a láthatatlan erő egyneművé válik a szerelem jelenlétének erejével. Előttünk a múlt allegóriája: Pedro és Inês története elevenné válik.

A híd az ősi egyetemi város szelleméből egy apró, fontos darab. Egyszerű, hivatkozástól mentes, nem mindenki számára feltárulkozó, a szerkezettel megvalósított dráma. A szerkezeti betonon túl további négy anyag használata látható. A felvezető lépcsőkön és a parti szakaszokon alkalmazott, vékonyan hasított bazaltburkolat, a híd többi részén burkolat gyanánt alkalmazott ferde vonalvezetésű hajópadló, a korlátokat rögzítő fémváz, és a pontmegfogással rögzített színes üvegfal. Ezek közül leginkább figyelemre méltó ez utóbbi.

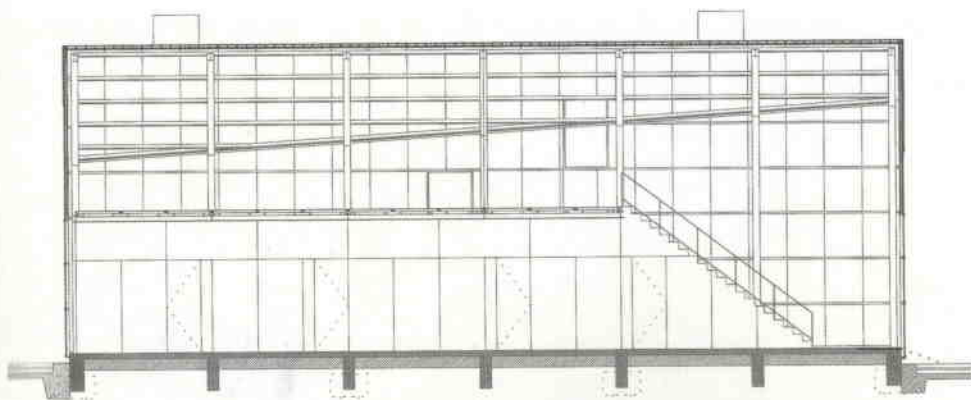
Napközben talán még csak a pöttöm gyerekek veszik észre, hogy a mellvéd színes üvegszálánkjain át Coimbra látványa is darabokra törik. Szemközt, a hegy tetején az ősi egyetem épülete ugyanúgy, ahogy kissé lejjebb a Szent Klára híd is, amelynek ívelése az új hídéhoz hasonló. Napnyugtakor azonban, amikor az alacsonyan szálló nap a horizonttal párhuzamosan küldi felénk a fényt, az üvegtáblák kék-zöld-vörös vetületeitől a víziút lángokban áll. Minden üvegtábla síkja enyhe szögben metszi a másikat, a kristályrács formái és a színek, két, egymáson elcsúszó szabályos algoritmus szerint váltakoznak azt az érzetet keltve, hogy ismétlődésnek rendszerükben nyoma sincs. A matematika és szimbolizmus újabb összefonódását találjuk ebben.

Csónakházak

A Verde do Mondego park terveivel egy portugál tervezőpárost, Mercês Vieirát és Camilo Cortesäot bízták meg. Balmond hídja – zenei zsargonnal élve – ennek a parknak „köti át” két oldalát. A Verde do Mondego különleges hely.⁵ A belváros és a külterületek, valamint a Mondego két oldalának egymástól elszigetelt települése közötti „üres” zónát tölti ki a vizuális és gyakorlati összekötés céljával. A folyópart beépítése helyett Coimbra a „szabad levegő” eszközét választotta, amely éppen úgy idevonzza az embereket, mintha a területen új városrész épült volna. A park a város „nézőtere”, nem idegen, hanem rokon elem a város testében.

A Clubes Nauticos csónakházai éppen ennyire „idevalósiak”. Az óvárosi oldal pavilonjaival szemben, a Mondego átelleses partján állnak. Négy egyszerű ház. Távolról egyszerű, nyeregvetős, vízparti házakra emlékeztetnek. Bár falaik nem fehérre meszelt, vastag, évszázados téglafalak, barokcsolt formájuk mégis viseltesnek tűnik. A friss deszkaburkolat hamar az időjárás áldozata lesz: megbarnul, megszürkül, majd néhány év múltán cserére szorul. Mégis, szerethető ez a viseltség. Aki történelmi városokban gyakran mutatkozik, tudja, az idő által átjárt utcákon, tereken mennyire idegen, ami elűtően friss. Az anyagok használatán túl ez érvényes a formákra, a szerkesztésre is. A történelmi városok alaktana mögött legtöbbször a spontaneitás áll. A spontaneitás az emberi igényeknek, az emberi természetnek adja át érvényét, s ez utóbbiak mögött végső soron az intuíció áll. Az intuíció személyes, és ezért személyes egységben látja, érzi a „hely levegőjét”. Kézenfek-

3

4

5

vőnek tűnő dolgokban, amilyen a Mondego-par-ti csónakházak formája, itt, Coimbra szélén ez a folytonosság tetten érhető.

Szívderítő, amikor látjuk: a csónakházak való-ban házak, csak itt-ott kissé aszimmetrikusak, amott kettő összenőtt, itt tetőablakok, ott sima falak vannak. Egy közös archetipus matematikai variációi. A „ház” persze itt csupán váz, s mint váz, csupán egy szellemkép. A házak szerkeze-ti vázára ferdeszögben szerelt deszkaburkolatok finom atektonicitást sejtetnek, s a könnyű sá-vokon úszó súlyosabb ablakok az érzékek meg-cserélődését váltják ki – különösen akkor, ha az ablakok tábláin az óvárost látjuk tükröződ-ni. Az eresztől a fal-tető élék pusztá geomet-riai összemetsződéseké válnak a házak egysé-ges tömegén: formájukat mindez lebegővé és könnyedé teszi. Különös összhangban van ez a hangárak üres, vázas, raktár-jellegű tereivel. Az ablakok szabad elrendezésűek. Az ajtók pon-tosan illeszkednek a falakhoz, azoktól csak egy-egy halvány kontúrral válnak el. Ugyanez a kontúr a lábazatnál a tömegek megemelkedésé-

nek érzetével hat. A játék különböző eszközökkel ugyan, de ugyanaz mindenütt: térbeli formák alakulnak síkká, és síkrajzolatok lépnek ki a tér-be. A héjak vizuális áthatások felületeivé vál-nak. Közvetítenek különböző térbeli és időbeli értelmezések között, miközben egyszerű csónak-házak maradnak.

Az épületnek, mint médiumnak a szerepe a múltban lényegesen intenzívebb volt. Ma ez a szerep inkább a kisebb, ám kiemelt helyzetbe hozott épületeknél maradt fenn. Itt, a Verde do Mondego-ban, Coimbra óvárosának és a szemköz-ti Klarisszák hegyének fényei utolérnek: a for-mák és az azokban hordozott emlékek egyaránt. Jó néhány évtized után a Mondegon újra van élet. A parkban apró pavilonok, horgászstégek, csónakházak és egy étterem van. A park egy, a szó nemesebb értelmében vett keret. Nem látni benne semmi feltűnő történést: csupán kő, desz-ka, és földszalagokkal tagolt, nyitott területet. Toll-vonások és finom mozzanatok. Egy-egy árnyéket adó fa, néhány vízre futó stég – a vízmadarak épp elférnek alattuk.

1. Vízparti csónakház fényben
2. Ereszvonalon átforduló tetőablak
3. Hosszmetszet
4. Önmagában álló mértani test
5. A vízparti sétány kompozíciója

Építész: Merces Vieira, Camilo Cortesão, Luis Peña, Susana Vilela (MVCC)

Építettő: Ciombrapolis SA

Kertterv: Proap – João Ferreira Nunes, Carlos Ribas

Kivitelező: Construtora Abrantina SA, MRG Engenharia e Construção

Fotó: iz.architects¹

¹ Az OTKA 68610 jelű kutatása és az MTA Bolyai Ösztöndíj támogatásával.

² Cecil Balmond, aki jelenleg az ARUP-iroda egyik vezető tervezője, régóta együtt dolgozik képzőmű-vészekkel és inventív építész-tervezőkkel, mindig valamely új építészeti "kísérlet" részeként. Korai munkái után – mint a James Stirlinggel közösen tervezett stuttgarti Staatsgalerie (1984) és Rem Koolhaas rotterdami Kunsthallja (1994) – a londoni Serpentine Pavilonok tervezője 2001 óta, ahol Daniel Libeskind, Toyo Ito, 2005-ben pedig a portugál pavilon tervezői: Álvaro Siza Vieira és Eduardo Souto de Moura voltak munkatársai. A nevéhez köthető Rem Koolhaas portói Casa de Música (2005) épületének szerkesztette is. Cecil Balmond nyitott arra, hogy képzőművészeti elgan-dolásokat épületté, konstrukcióvá fogalmazzon. A coimbrai Pedro és Inês hidat a portugál António Adão-da-Fonsecával tervezte. Alkatörművészek széles palettája ez, amely Balmond nyomán cseppet sem összeegyeztethetetlen a mérnöki építészettel.

³ Jonathan Glancey: Dawdle this way. Who cares about getting to the other side when a bridge is this delightful? The Guardian, 2006. december 11., p.26.

⁴ ARUP hivatalos oldala, www.arup.com

⁵ Többek között Álvaro Siza és Eduardo Souto de Moura közös terve, a 2000-es hannoveri expo por-tugál pavilonja jelenleg a park végében áll. A pavilon egyszerű vonalával és hullámzó tetőjével sajátos vizuális kapcsolatba kerül a hidat, a park, a csónakhá-zak és a természetesen ivó folyó kompozíciójával. A pavilon szerkesztette Cecil Balmond volt, aki a liszaboni portugál pavilon szerkesztésében is szerepet vállalt. Ld. Siza Vieira, Álvaro – Fernandes, José Manuel: Parafa, márvány, azulejos. A portugál pavilon. Alaprajz 2000/5. pp.38-39.